

AUTOREFERAT

1. Imię i nazwisko:

Joanna Skolik

2. Posiadane dyplomy, stopnie naukowe:

1989 — magister filologii polskiej,
stopień przyznany przez Uniwersytet Warszawski na podstawie pracy *Dwie wizje apokalipsy: J. Conrada w opowiadaniu „Jądro ciemności” i F.F. Coppoli w filmie „Czas Apokalipsy”*, napisanej pod kierunkiem prof. dra hab. Jerzego Toeplitza.

2003 — doktor nauk humanistycznych w zakresie literaturoznawstwa,
stopień przyznany przez Uniwersytet Opolski na podstawie dysertacji *Ideal wierności w dziełach Josepha Conrada (The Ideal of Fidelity in Conrad's Works)*, napisanej pod kierunkiem prof. dra hab. Zdzisława Najdera.

3. Informacje o dotychczasowym zatrudnieniu w jednostkach naukowych:

okres: 1.10.1999 – 31.03.2004

instytucja: Zakład Teorii i Praktycznych Zastosowań Języków Zachodnioeuropejskich
Instytut Filologii Wschodniosłowiańskiej

Uniwersytet Opolski

stanowisko: asystent

wymiar etatu: pełny etat

okres: 1.04.2004 – nadal

instytucja: Międzyzakładowa Pracownia Leksykograficzno-Przekładowa

Instytut Sławistyki (poprzednia nazwa: Instytut Filologii Wschodniosłowiańskiej)

Uniwersytet Opolski

stanowisko: adiunkt

wymiar etatu: pełny etat

4. Wskazanie osiągnięcia wynikającego z art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki:

a) tytuł osiągnięcia naukowego:

Inny, obcy czy „jeden z nas”? Życie i twórczość Josepha Conrada-Korzeniowskiego.

Jednotematyczny cykl publikacji ukazujący fenomen prozy i życia Josepha Conrada-Korzeniowskiego składa się z osiemnastu publikacji, dziewięciu w języku angielskim i dziewięciu w języku polskim, opublikowanych w periodykach naukowych oraz w tomach zbiorowych, stanowiący monograficzną całość. Łączna objętość publikacji to ok. dziesięciu arkuszy wydawniczych.

Artykuły w periodykach naukowych:

- *Lord Jim and Razumov – interpretations lost and found under Western eyes*, “Yearbook of Conrad Studies (Poland)” 2011 vol. 6, s. 7-22.
- *Conrad and censorship in Poland*, “Studia Neophilologica”, Special Issue *Transnational Conrad* (2013), s. 58-68.
- *Tadeusz Bobrowski as Conrad knew him: the uncle’s letters to his nephew*, “Yearbook of Conrad Studies (Poland)” 2013 vol. 8, s. 101-119.
- *Ewa Korzeniowska jako matka – strażniczka ogniska domowego. Wychowanie w kresowej rodzinie szlacheckiej na ziemiach polskich pod zaborami w okresie międzypowstaniowym*, „Wychowanie w Rodzinie” vol. 12 (2/2015), s. 235-241.
- *“It shouldn’t have been like that...” Between the reasons and the results: unexpected consequences of protagonists’ conscious choices in Conrad’s fiction*, “L’Epoque

Conradienne. Journal of the French Conrad Society. *The Unexpected in Conrad's Fiction*" 2015 vol. 39, s. 33-44.

- *Conrad under Polish eyes – or: is Conrad still “one of us”?*, “Yearbook of Conrad Studies (Poland)” 2015 vol. 10, s. 193-209.
- *“Heart of darkness” Ricka Millera, czyli muzyczna interpretacja noweli Josepha Conrada*, [w:] *Kultura rocka 2: słowo - dźwięk - performance (2)*, red. J. Osiński, M. Pranke, P. Tański, 2016, „ProLog. Interdyscyplinarne Czasopismo Humanistyczne”, s. 242-253. Tekst artykułu dostępny w internetowym wydaniu czasopisma: [online], [dostęp: 23.02 2019], <https://issuu.com/prolog_pismo/docs/kultura_rocka_2_s_owo_-_d_wi_k_bc18b1e915f4c7>
- *Mit kresowy i rzeczywistość zmitologizowana w życiu i twórczości Josepha Conrada Korzeniowskiego*, „Kultura Współczesna” 2017 nr 3, s. 242-247.
- *“Twixt land and sea” in Conrad's “Youth: a narrative and two other stories”*, “Yearbook of Conrad Studies (Poland)” 2017 vol. 12, s. 87-99.

Rozdziały w tomach zbiorowych:

- *Conrad's mythical world of the Borderland*, [w:] *From Szlachta Culture to the XXI Century, between East and West. New Essays on Joseph Conrad's Polishness*, ed. W. Krajka, Boulder: East European Monographs; Lublin: Maria Curie-Skłodowska University Press; New York: Columbia University Press 2013, vol. 22, s. 147-169.
- *“Iść za marzeniem i znowu, iść za marzeniem - i tak ewig - usque ad finem...”: sens życia według Conrada*, [w:] *Zobaczyć sens. studia o malarstwie, literaturze i życiu*, red. M. Krakowiak, A. Dębska-Kossakowska, Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego 2014, s. 55-67.
- *Pomiędzy romantyczną wizją matki Polki a emancypantką – kobiety w twórczości Josepha Conrada*, [w:] *Między tradycją a nowoczesnością. Tożsamość kobiety w przestrzeni domu, w historii, kulturze i na drogach emancypacji*, red. W. Laszczak i in., Opole: Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego 2014, s. 107-116.

- *Subtelność, efemeryczność, nieoczywistość – specyfika literackiego śladu Josepha Conrada w przestrzeni miejskiej Warszawy i Krakowa*, [w:] *Ścieżkami pisarzy*, t. 1, *Studia i szkice o Krakowie*, red. A. Grochowska, M. Mus, Kraków: Księgarnia Akademicka 2015, s. 35-45.
- *Joseph Conrad-Korzeniowski czyli polska dusza w literaturze angielskiej*, [w:] *Antropologiczno-jezykowe wizerunki duszy w perspektywie międzykulturowej*, t. 2. *Świat oczyma duszy*, red. M. Kapeliński, E. Masłowska, D. Pazio-Wlazłowska, Warszawa: Instytut Sławistyki Polskiej Akademii Nauk 2016, s. 129-139.
- *Kraków panów Korzeniowskich*, [w:] *Ścieżkami pisarzy*, t.3, *Kraków zmitologizowany*, red. A. Grochowska, P. Żołędź, Kraków: Księgarnia Akademicka 2017, s. 77-90.
- *A journey to the roots: "Heart of Darkness" and "Apocalypse Now". The crisis or the End of Western Civilisation?*, [w:] *Bridges between Cultures: Ties and Knots*, ed. A. Adamowicz Pośpiech, E. Borkowska i T. Kalaga, Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing 2018, s. 68-75.
- *„Tajemny wspólnik” Josepha Conrada i „Tajemniczy sojusznik” Petera Fudakowskiego*, [w:] *Tajemni wspólnicy: czytelnik, widz i tłumacz: opowiadania Josepha Conrada w nowych interpretacjach*, red. A. Adamowicz-Pośpiech, J. Mydla Jacek, Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego 2018, s. 171-187.
- *Conrad Andrzeja Buszy*, [w:] *Kontynenty*, t.1, *Studia i szkice o twórczości Andrzeja Buszy*, red. M. Kisiel, J. Pasterski, Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego 2019, s. 361-369.

b) Omówienie celu naukowego prezentowanego cyklu publikacji i osiągniętych wyników.

W jednym ze swoich listów Conrad napisał: „Tak na morzu, jak i na lądzie mój punkt widzenia jest angielski; ale z tego nie należy wyprowadzać, że, stałem się Anglikiem. Tak nie jest. W moim razie *homo duplex* ma więcej niż jedno znaczenie”¹. Celem prezentowanego cyklu publikacji jest ukazanie pełnego obrazu twórczości Conrada, wykazanie, że prozy Conrada nie można interpretować w oderwaniu od jego biografii, gdyż prowadzi to nie tylko do niezrozumienia, ale wręcz mylnego odczytania przesłania artysty. Conradowi, wychowanemu na polskich Kresach, zawsze towarzyszyło owo kresowe, szczególne dziedzictwo kulturowe. Pisarz, żyjąc i tworząc na pograniczu różnych światów, kultur i tradycji, był i miał świadomość tego, że jest jednocześnie „innym” i „jednym z nas”, „swoim” i „obcym”; ta perspektywa sprawiła, że utwory Conrada pozwalają na wielorakie ich odczytanie. W swoich rozważaniach nie ograniczam się do prostej opozycji „Polak – Anglik”, ale pragnę ukazać, jak głęboko w świadomości pisarza obecne było jego kresowe dziedzictwo, jak wieloraki wpływ na jego twórczość i charakter miało szlacheckie wychowanie, polska tradycja kulturowa, które udało mu się przenieść na poziom uniwersalny. Staram się wykazać, jak wiele wymiarów ma jego przesłanie, jak odmienność przenika się w jego twórczości z tym co uniwersalne, a lokalne, indywidualne i osobiste z tym, co globalne, społeczne i powszechne. Moim celem jest naszkicowanie szerokiego spektrum oddziaływania polskiego dziedzictwa na życie i twórczość pisarza oraz ukazanie, że znajomość polskiej kultury i tradycji przydatna jest na wszystkich poziomach interpretacyjnych jego utworów. Zarówno warstwa językowa tekstów pisarza, jak i sposób prowadzenia narracji, obrazowania, świat wartości protagonistów Conrada pozwalają dostrzec więzi łączące go z Polską. Bogactwo dziedzictwa kultury śródziemnomorskiej, literatury i kultury europejskiej, z których czerpał, poznawał najpierw na polskich Kresach, wśród bliskich. Kresy te stały się w jego prozie miejscem mitycznym, bez określonego położenia geograficznego, możliwym do

¹ J. Conrad do K. Waliszewskiego, 5 grudnia 1903, w: *Polskie zaplecze Josepha Conrada-Korzeniowskiego. Dokumenty rodzinne, listy wspomnienia*, t. 2, red. Z. Najder, J. Skolik, Lublin 2006, s. 75–76.

odnalezienia wszędzie, a etos, w którym dorastał i który mu towarzyszył, stał się etosem jego protagonistów. W swych publikacjach przedstawiam fenomen prozy Conrada-Korzeniowskiego – klasyka, a jednocześnie pisarza współczesnego, którego dzieła wymykają się jednoznacznym ocenom i interpretacjom. Budzą wiele emocji, inspirują i niezmiennie zapraszają czytelnika do dialogu, są ciągle obecne w przestrzeni publicznej.

Cykl tworzą teksty, w których omawiam życie i twórczość Josepha Conrada-Korzeniowskiego z odmiennych perspektyw badawczych, a które wspólnie wyznaczają pełen obraz jego twórczości. Często owe perspektywy przenikają się w obrębie jednej publikacji. Jest to zabieg zamierzony, ponieważ w przypadku Conrada niemożliwa jest interpretacja jego dzieł w oderwaniu od biografii, czy analiza recepcji twórczości pisarza bez jej uwzględnienia, nawet perspektywa adaptacyjna bywa determinowana biografią Conrada.

W cyklu wyróżniłam cztery perspektywy badawcze:

- Perspektywę biograficzną – prezentującą biografię i zaplecze kulturowe pisarza oraz skomplikowane relacje łączące go z Polską i Wielką Brytanią.
- Perspektywę interpretacyjną poszczególnych utworów Conrada.
- Perspektywę recepcji dzieł pisarza w Polsce (ze szczególnym uwzględnieniem cenzury jaką objęte były książki Conrada w Polsce).
- Perspektywę adaptacyjną – prezentującą dzieła współczesne powstałe z inspiracji tekstami Conrada-Korzeniowskiego.

Osiągnięte wyniki:

Teksty prezentujące perspektywę biograficzną ukazują związki Josepha Conrada-Korzeniowskiego z polską literaturą, kulturą i tradycją oraz przedstawiają wpływ, jaki na późniejszą twórczość pisarską i życie artysty miało środowisko i miejsce w jakim się wychowywał, pokazują jak „Wielka Historia” wdarła się w życie Conrada i jego rodziny i jak te wydarzenia odcisnęły swoje piętno na przyszłym pisarzu i jego dziełach. We wszystkich wymienionych tu tekstach pojawia się motyw działalności niepodległościowej

rodziców Conrada, zsyłki całej rodziny w głąb Rosji, traumy, jaką przeżył chłopiec w związku z chorobą i śmiercią matki, a potem ojca.

W artykule *Tadeusz Bobrowski as Conrad knew him: the uncle's letters to his nephew* ukazuję, jaki wpływ na psychikę młodego człowieka miało wychowywanie przez wuja Tadeusza Bobrowskiego, który nie podzielał poglądów ojca chłopca – Apollona Korzeniowskiego i winił go za całe zło, jakie spadło na rodzinę szwagra. Opisuję, jak rodzila się prawdziwa więź i zrozumienie pomiędzy wujem a siostrzeńcem, jak z surowego opiekuna stawał się on prawdziwym mentorem i przyjacielem Conrada i jak wiele ich łączyło.

W publikacji *Mit kresowy i rzeczywistość zmitologizowana w życiu i twórczości Josepha Conrada Korzeniowskiego* przyglądam się, jak Conrad dokonał mitologizacji własnej biografii a także przedstawiam, czym były Kresy dla Polaków w czasie rozbiorów i czym stały się dla Conrada. Kresy to miejsce mityczne zbiorowej wyobraźni, niezwykle, w którym jak w soczewce skupiło się wszystko to, co najważniejsze w polskiej kulturze i literaturze. Kresy inspirowały pisarzy i poetów, zainspirowały też Conrada, który w swych utworach mit kresowy przeniósł na poziom uniwersalny.

W kolejnych dwóch artykułach *Subtelność, efemeryczność, nieoczywistość – specyfika literackiego śladu Josepha Conrada w przestrzeni miejskiej Warszawy i Krakowa* oraz *Kraków panów Korzeniowskich* omawiam związki Conrada z Krakowem i Warszawą, piszę o tym jak miasta te wpłynęły na rozwój chłopca i czym był, już dla dojrzałego pisarza, powrót po latach do Krakowa, jaki ślad owe miejsca odcisnęły w jego życiu i prozie, a także jaki ślad Conrad pozostawił w tych miastach.

W publikacji *Ewa Korzeniowska jako matka – strażniczka ogniska domowego. Wychowanie w kresowej rodzinie szlacheckiej na ziemiach polskich pod zaborami w okresie międzypowstaniowym* charakteryzuję rolę kobiet w Polsce pod zaborami. Piszę o tym jak wiele obowiązków musiały przejąć matki i żony, gdy mężczyźni angażowali się w walkę o niepodległość, ginęli lub byli skazywani na zsyłkę, a majątki konfiskowano. Wychowanie młodego pokolenia stawało się obowiązkiem patriotycznym, a szlachecki dworek kolebką i ostoją polskości, gdzie kultywowano ojczystą kulturę i tradycję. Na tym

tle przedstawiam postać Ewy Korzeniowskiej, która była kobietą niezwykłą. Mały Konrad w rodzinnym domu nauczył się szacunku dla kobiet, jego rodzice tworzyli zgodną, kochającą się parę, która darzyła się prawdziwym podziwem i szacunkiem, Ewelina i Apollon byli dla siebie prawdziwymi partnerami. Dzięki matce, babce oraz innym kobietom i dziewczętom, które poznał w dzieciństwie, nie tylko szanował i zawsze traktował kobiety na równi z mężczyznami, uważał też, że mają one prawo decydować o swoim losie.

Publikacje uwzględniające perspektywę interpretacyjną poszczególnych utworów pisarza przedstawiają rozmaite odczytania tekstów Conrada, ukazują wielość owych perspektyw interpretacyjnych wynikających z odmienności doświadczeń życiowych i przynależności kulturowej autora i jego zachodnich czytelników. „Ostatni z romantyków”, jak sam siebie nazwał, wprowadził do światowej literatury polskie dylematy, rozterki i wątpliwości, a także tęsknoty i pragnienia. Conrad sprawił, że polskie doświadczenie stało się doświadczeniem uniwersalnym. Teksty tej części cyklu ukazują twórczość Conrada jako z jednej strony uniwersalną, humanistyczną, a z drugiej wzbudzającą wiele kontrowersji. Omawiam w nich sprzeczne interpretacje konkretnych utworów i padające oskarżenia wobec pisarza, będące wynikiem niezrozumienia lub mylnego odczytania przesłania Conrada wynikające z odmiennych kodów kulturowych, do których odwołuje się pisarz i jego czytelnicy. W publikacji *Joseph Conrad-Korzeniowski czyli polska dusza w literaturze angielskiej* przedstawiam sposób, w jaki polski szlachcic, najpierw został brytyjskim marynarzem, a następnie angielskim pisarzem oraz towarzyszące temu procesowi zmagania Conrada z własną tożsamością, dziedzictwem rodziców i niesprawiedliwymi oskarżeniami (o zdradę kraju, brak ojczyzny czy własnego języka). Wyjaśniam, dlaczego oskarża się Conrada o szowinizm, rasizm, mizoginię, bądź wręcz przeciwnie – widzi się w nim obrońcę kobiet, wyznawcę i obrońcę największych wartości i ideałów ludzkości, prawdziwego humanistę. Twierdzę, że interpretacja dzieł Conrada dokonywana z uwzględnieniem jego polskiego dziedzictwa, tradycji z której wyrastał, jest interpretacją pełną, że jedynie znajomość zaplecza

kulturowego Conrada pozwala w pełni zrozumieć jego ukryte przesłanie. Tak dzieje się w przypadku, gdy Conrad pisze o honorze, wierności, człowieczeństwie (*Lord Jim*, *Nostromo*, *W oczach Zachodu*, *Jądro ciemności*). Uważam, że jeśli Conrad poznawał inne literatury, kultury i języki, to pierwsze spotkanie z nimi odbywało się poprzez polską literaturę, kulturę i tradycję z której wyrastał. W tekście *Conrad's Mythical World of the Borderland* piszę o tym, w jaki sposób zamknął w swojej prozie własne wspomnienia i wyobrażenia związane z polskimi Kresami, jak wprowadził je do literatury światowej w opowiadaniu *Książę Roman*. Ukazuję, jak bardzo związana jest z polską literaturą romantyczną postać głównego bohatera opowiadania, a także co polskiej literaturze romantycznej zawdzięcza formę i treść tego utworu. Udowadniam, że nie sposób pominąć polskiego zaplecza Conrada przy interpretacji tego opowiadania, a także temu *Ze wspomnień*. Analizuję stworzoną tam „osobistą mitologię” (określenie ukute przez Zdzisława Najdera) oraz sposób, w jaki pisarz przedstawia podjęte przez siebie życiowe decyzje jako przemyślane i zamierzone, by nadać sens temu, co go spotkało, by ukazać, że wszystko w jego życiu było celowe i nie działo się przypadkiem.

W *“Twixt land and sea” in Conrad's “Youth: a narrative and two other stories”* analizuję proces budowania przez Conrada swojej wiarygodności jako pisarza angielskiego poprzez wprowadzenie do swojej prozy narratora Charlesa Marlowa – Anglika z krwi i kości, który daje Conradowi literackie alibi, jest jego alter ego. Piszę również o tym, czym dla Conrada była przestrzeń morską i życie na morzu (uosobienie wolności i ładu, a jednocześnie symbol potęgi i chwały Korony Brytyjskiej), a czym rzeczywistość na lądzie (uwikłanie i marazm). Conrad uwznioślił także pracę marynarza (zwłaszcza marynarza brytyjskiego), nadał jej niezwykłą rangę .

W artykule *“It shouldn't have been like that...” Between the reasons and the results: unexpected consequences of protagonists' conscious choices in Conrad's fiction* piszę o Conradzie jako o pisarzu współczesnym, który, zgodnie z definicją Giorgio Agambena, wciąż zaskakuje czytelnika i zmusza do refleksji. Jednocześnie pozostaje klasykiem, pisze bowiem o ponadczasowych wartościach humanistycznych i modernistą zadającym swoim bohaterom pytania na temat odpowiedzialności i konsekwencji własnych czynów,

eksperymentującym z formą i stylem powieści. Jest moralistą, który nigdy nie moralizuje, czytelnik musi odkryć jego przesłanie samodzielnie, co nie zawsze jest łatwym zadaniem. Jednym ze sposobów odczytania prozy Conrada jest odkrywanie roli przypadku w życiu jego protagonistów. Mimo, iż w prawdziwym życiu pisarza przypadek odgrywał ogromną rolę, to Conrad w swych utworach autobiograficznych nie chciał tego potwierdzić, tak dzieje się w tomie *Ze wspomnień*. Jednak w jego utworach beletrystycznych przypadek odgrywa znaczącą rolę: *Jądro ciemności*, *Nostramo* czy *Lord Jim*, to dzieła w których przypadek decyduje o wszystkim, a intencje nigdy nie pokrywają się z rezultatem podjętych decyzji i działań.

Studium *Lord Jim and Razumov – interpretations lost and found under Western eyes* przedstawia różne odczytania i interpretacje postępowania dwóch Conradowskich postaci: Lorda Jima i Kiryła Razumowa. Udowadniam w niej, że postępowanie i decyzje protagonistów mogą być właściwie zrozumiane jedynie jeśli czytelnik weźmie pod uwagę moralny i kulturowy kodeks, do którego odwołują się Conradowscy bohaterowie. Parafrazując tytuł powieści Conrada analizuję interpretacje zachodnich badaczy, którzy, moim zdaniem, odkryli lub zagubili rzeczywiste przesłanie Conrada. Ukazuję jak różne są interpretacje badaczy pochodzących z odmiennych kręgów kulturowych, w jakie pułapki może wpaść czytelnik, który zlekceważy wskazówki dane przez autora oraz jak odmienna bywa interpretacja utworu, gdy bierze się pod uwagę polskie zaplecze Conrada.

O tym, że pisarz pyta o sens życia stawiając swoich bohaterów w sytuacjach granicznych opowiadam w artykule „*Iść za marzeniem i znowu, iść za marzeniem - i tak ewig - usque ad finem...*”: *sens życia według Conrada*. Conradowscy protagoniści zmagając się z przeciwnościami losu i własną słabością odkrywają prawdę, że żeby ludzkie istnienie miało sens trzeba zachować honor, uczciwość, ludzką godność i człowieczeństwo, „że świat, doczesny świat spoczywa na paru bardzo prostych wyobrażeniach, tak prostych, że muszą być prastare”². W ten sposób Conrad wskazywał na tradycję śródziemnomorską jako na kolebkę kultury europejskiej: jego bohaterowie

2 J. Conrad, *Przedmowa bez ceregieli*, w: *Ze wspomnień*, w: tegoż, *Dzieła wybrane – teksty wg Dzieła*, PIW 1972-74, t. 4, przeł. A. Zagórska, Warszawa 1987, s. 192-193.

odkrywają odwieczne prawa moralne w jednostkowym wymiarze, a ich doświadczenie staje się doświadczeniem uniwersalnym. Okazuje się, że powodzenie, „interesy materialne” nie nadają życiu sensu, a odnoszone prawdziwe zwycięstwa często mają smak klęski.

Tekst *Pomiędzy romantyczną wizją matki Polki a emancypantką – kobiety w twórczości Josepha Conrada* wyjaśnia to, że sposób w jaki Conrad pisze o kobietach ma związek z kobietami jakie poznał w dzieciństwie, że pisarz szanował kobiety, które były w jego oczach równoprawnymi partnerkami, że nie akceptował sposobu w jaki kobieta była traktowana przez mężczyzn w edwardiańskiej Anglii, czemu dał wyraz w *Grze Losu, Falku, czy Tajnym Agencie*. Twierdzę, że w prozie Conrada odnaleźć można rysy Polki kresowej: wzoru cnót i strażniczki polskości i tradycji, a także bohaterki polskiego romantyzmu, tak dzieje się w powieściach *Nostramo, Zwycięstwo* czy *Wyrzutek*. Uważam, iż w tomie *Ze wspomnień* pisarz stworzył postać prawdziwej matki Polki, portretując swoją matkę Ewę Korzeniowską, której cechy odnajdujemy także w innych protagonistkach Conrada (Emilii Gould czy Natalii Haldin).

Publikacje części cyklu poświęconej recepcji dzieł pisarza przedstawiają, jak na przestrzeni lat w Polsce zmieniało się nastawienie do twórczości Conrada zarówno zwykłych czytelników, jak i krytyków literackich oraz politycznej nomenklatury. Okazuje się bowiem, że historia, która miała przemożny wpływ na życie i twórczość pisarza, miała także bezpośredni wpływ na recepcję Conrada w Polsce. W żadnym innym zakątku świata nie było tak szczególnego związku pomiędzy dziełem pisarza, recepcją jego twórczości i historią kraju. Artykuł *Conrad under Polish eyes – or: is Conrad still “one of us”?* ukazuje jak zmieniało się postrzeganie twórczości Conrada przez badaczy na przestrzeni lat oraz w jaki sposób postrzegali oni tożsamość narodową i przynależność kulturową pisarza. Przedstawiam, jak kształtowało się nastawienie do Conrada i jego twórczości od samego początku, czyli roku 1897, gdy pojawiło się w Polsce pierwsze tłumaczenie Conrada, piszę o czarnej i białej legendzie pisarza, gdy z jednej strony oskarżano go o zdradę Polski i ideałów swoich rodziców, z drugiej widziano w nim

spadkobiercę polskich romantyków. Mówię o recepcji Conrada w chwili odzyskania przez Polskę niepodległości, a także w latach dwudziestych i trzydziestych dwudziestego wieku. Szczególną uwagę poświęcam współczesnej krytyce literackiej, a więc okresowi od zakończenia drugiej wojny światowej do czasów współczesnych. Conrad, będąc duchowym przywódcą młodych powstańców, żołnierzy AK, żołnierzy niezłomnych, mówił o ciągłości historii i tradycji wyrastającej z kultury śródziemnomorskiej, o uniwersalnych wartościach humanistycznych, tym samym został zaatakowany przez komunistów, którzy pragnęli stworzyć nowy ład i nowego człowieka. Piszę o tym, że efektem „zamrożenia” Conrada było późniejsze traktowanie go jako klasyka, który nie ma współcześnie nic do powiedzenia. W latach siedemdziesiątych i osiemdziesiątych pojawiły się dzieła zebrane pisarza, ale wciąż nie było tych najbardziej interesujących traktujących o Rosji czy zbrodni rozbiorów. Po roku 1989, kiedy symbolicznie skończyły się rządy komunistyczne, a w 1990 zniesiono cenzurę, jej rolę przejął wolny rynek i jego reguły. Conrad mimo zainteresowania badaczy literatury nie stał się pisarzem poczytnym i popularnym. Wyrażam jednak nadzieję, że Conrad stanie się na powrót „jednym z nas”, gdy polscy czytelnicy zechcą zachować własną tożsamość i dziedzictwo w globalnym świecie, wtedy sięgną po książki Conrada. Biorąc pod uwagę obecną sytuację polityczną przesłanie Conrada jest nadzwyczaj aktualne.

Kolejnym tekstem należącym do tej części cyklu jest *Conrad and Censorship in Poland*, który przedstawia sposób w jaki trzy systemy polityczne: carska autokracja, totalitaryzm hitlerowski i radziecki komunizm oraz cenzura, jaką narzucały wpłynęły na życie, twórczość, a także recepcję twórczości Conrada w Polsce. Same dzieła Conrada padły ofiarą cenzury i prześladowań politycznych. Gdy Conrad zaczął swoją karierę literacką jako pisarz angielski w kraju rozpoczęły się dyskusje na temat przyczyn dla których wyjechał z Polski, dla jednych był dziedzicem tradycji romantycznej, dla innych zdrajcą ojczyzny. Po uzyskaniu przez Polskę niepodległości aż do wybuchu drugiej wojny światowej Conrad był doceniany i krytykowany jednocześnie, krytycy o poglądach umiarkowanych (zarówno katolicy, socjaliści, jak i liberałowie) cenili w Conradzie moralistę, humanistę i romantyka, zaś publicyści o poglądach skrajnych, zarówno

lewicowych, jak i prawicowych, potępiali pisarza promowanego przez rząd, środowiska akademickie, prasę i radio. Rok 1939 był bardzo ważny dla polskiej edukacji, wtedy maturę zdawało pokolenie znające Conrada jako moralistę, humanistę i patriotę, dla których Conrad stał się przewodnikiem duchowym, pomagając im przetrwać koszmar wojny i okupacji. W publikacji w sposób szczegółowy omawiam sposób działania cenzury w odniesieniu do dzieł pisarza, zwłaszcza w okresie powojennym („likwidacja” Conrada), a także w latach siedemdziesiątych i dziewięćdziesiątych minionego wieku. Piszę o tym, jak zmieniał się oblicze cenzury i w jaki sposób Conrad był obecny na rynku czytelnictwa. Przedstawiam badania conradystyczne w kraju i na emigracji, a także historię wydania dzieł Conrada pod redakcją Z. Najdera w latach 1972-1974, wraz z 28. tomem (zatytułowanym *Szkice polityczne*) wydanym w Londynie w 1975 r., który zawierał wszystkie teksty usunięte przez cenzurę. Relacjonuję także przypadki działania cenzury oraz prześladowań politycznych w odniesieniu do conradystów (Zdzisława Najdera i Stefana Zabierowskiego).

Teksty prezentujące perspektywę adaptacyjną ukazują Conrada jako twórcę współczesnego, który jest wciąż na nowo odczytywany. Pisarz, który wciąż inspirował innych artystów, zaprasza ich do twórczego dialogu. *Jądro ciemności* to uniwersalna opowieść o człowieku i jego ograniczeniach, o cywilizacji i barbarzyństwie, kulturze i naturze, wierności i zdradzie, jest nie tylko jednym z najczęściej adaptowanych utworów Conrada, ale stanowi też wielkie wyzwanie dla artystów. Przedstawiam dwie adaptacje *Jądra ciemności* filmową Francisa Forda Coppoli i muzyczną Ricka Millera. Artykuł *A journey to the roots: “Heart of Darkness” and “Apocalypse Now”. The crisis or the End of Western Civilisation?* ukazuje, że Coppola, mimo iż daleko odszedł od dzieła oryginalnego, przenosząc akcję swej opowieści do czasów współczesnych i realiów wojny w Wietnamie, to zdołał przekazać przesłanie Conrada. Reżyser pokazał amerykańską interwencję i amerykański sposób „bronienia demokracji” w Wietnamie w tak samo przejmujący sposób, jak Conrad zilustrował „misję cywilizacyjną” europejskich kolonizatorów w Kongo Belgijskim. Skorumpowanie i szaleństwo białych ludzi jest

niezmienne od wieków. I tak ci, którzy mieli bronić i cywilizować postanawiają „wytępić te wszystkie bestie” (u Conrada) albo „zabić ich wszystkich” (u Coppoli). Wizja Coppoli wydaje się być bardziej pesymistyczna niż ta Conradowska. Dotknięcie „jądra ciemności” uniemożliwia powrót do normalnego życia. Artykuł *„Heart of darkness” Ricka Millera czyli muzyczna interpretacja noweli Josepha Conrada* zawiera analizę tekstów rockowych zamieszczonych na płycie noszącej taki sam tytuł jak utwór Conrada. Album koncepcyjny Millera próbuje opowiedzieć historię Conrada za pomocą emocji, zarówno opisując je, jak i wywołując, to wędrówka na pograniczu jawy i snu, w czasie której słuchacz wkracza do *Jądra ciemności* podążając za głosem (Conradowski Kurtz także był jedynie głosem) i odnajduje echa opowieści Marlowa oraz jego pesymistyczną diagnozę dotyczącą kondycji człowieka.

Do tej części cyklu należą jeszcze dwa teksty, które przedstawiają współczesnych twórców czerpiących inspiracje z Conrada, i omawiają dzieła powstałe na kanwie utworów pisarza. Artykuły *„Tajemny współlnik” Josepha Conrada* i *„Tajemniczy sojusznik” Petera Fudakowskiego* oraz *Conrad Andrzeja Buszy* ukazują artystów zafascynowanych nie tylko twórczością Conrada, ale także podobieństwem losów Conrada i swoich własnych. Andrzej Busza, poeta i badacz twórczości Conrada oraz reżyser filmowy Peter (Piotr) Fudakowski odnaleźli w prozie Conrada własne zmagania z bagażem polskości i inności, zaś swoją fascynację pisarzem i jego twórczością przełożyli na własne dzieła.

Wszystkie wspomniane przeze mnie adaptacje czy też dzieła powstałe z inspiracji twórczością Conrada świadczą o tym, że przesłanie Conrada dotyczące istoty i zadania sztuki zawarte w *Przedmowie do Murzyna z załogi Narcyza* jest wciąż aktualne. Sztuka wciąż:

[P]rzemawia do naszej zdolności doświadczenia zachwyty i podziwu, do wycucia tajemnicy otaczającej nasze życie, do naszego poczucia litości, piękna i bólu, do utajonej łączności z całym światem – i do subtelnego, ale niezwykłego przeświadczenia o solidarności, która zespała w jedno samotność nieprzeliczonych serc ludzkich, do wspólnoty w marzeniach, radościach, troskach, dążeniach, złudzeniach, nadziei, lęku,

która wiąże człowieka z człowiekiem, która łączy całą ludzkość...³

Podsumowanie:

Rozważania całego cyklu prowadzą do wniosku, że Joseph Conrad-Korzeniowski był jednocześnie Innym i „jednym z nas”. Był jednocześnie Polakiem i obywatelem brytyjskim, był marynarzem i pisarzem, Europejczykiem i Obcym, nie tylko na nieznanych lądach. Ta wielość perspektyw wraz ze świadomością, którą wyniósł z kraju dzieciństwa, z Polski nadała jego prozie niezwykle wymiar, uczyniła ją uniwersalną, inspirującą, wciąż współczesną, zaś duchy przeszłości ciągle obecne w jego życiu i tekstach nadały jego dziełom wiele ukrytych znaczeń, które może odczytać jedynie uważny i wnikliwy czytelnik, inni mogą jedynie zatrzymać się na powierzchni jego opowieści. W ten sposób wyłania się postać twórcy, który przestaje być postrzegany jedynie jako „homo duplex”, ograniczony jednoznacznością, a który staje się „homo multiplex” w wielości perspektyw odbiorczych i interpretacyjnych.

5. Omówienie pozostałych osiągnięć naukowo-badawczych.

Moje zainteresowania naukowe koncentrują się wokół dwóch kręgów badawczych, pierwszym z nich jest życie, twórczość i recepcja twórczości Josepha Conrada, zaś drugim utwory poetyckie (zagadnienia dotyczące tłumaczenia poezji, „słowa w piosence”, a więc poezji śpiewanej oraz tekstów piosenek artystycznych i utworów rockowych), wiele miejsca w swoich rozważaniach poświęcam zjawisku korespondencji sztuk, a także procesowi twórczemu w konkretnym momencie historycznym oraz uwarunkowaniom jakim ów proces podlega.

Na mój dorobek naukowy, poza osiemnastoma tekstami tworzącymi cykl prezentowany jako osiągnięcie habilitacyjne, składają się także: autorska monografia, współredagowany ze Zdzisławem Najderem dwutomowy zbiór Conradowskich listów, dokumentów, wspomnień oraz łącznie czternaście publikacji w czasopiśmie

³ J. Conrad: *Przedmowa*, w: tegoż, *Murzyn z załogi Narcyza*, w: tegoż, *Dzieła wybrane – teksty wg Dzieła*, PIW 1972-74, t. 1, przeł. B. Zieliński, Warszawa 1987, s. 432.

naukowych, a także rozdziały zamieszczone w monografiach zbiorowych. Ponadto trzy artykuły złożone do druku, pięć recenzji naukowych, oraz inne opublikowane materiały, w tym cztery audio- oraz jedna video-publikacja (pełna lista publikacji zawarta jest w Zał. 4.).

a) Monografia *The Ideal of Fidelity in Conrad's Works*.

Cele naukowe monografii:

- Próba zdefiniowania pojęcia wierności.
- Chronologiczny przegląd różnorodnych odczytań wybranych utworów Conrada oraz wykazanie na ich przykładzie, że ideał wierności (w podstawowym znaczeniu bycia wiernym czemuś poza sobą, a więc idei, innej osobie lub zasadzie) pozwala odczytać przesłanie pisarza zawarte w jego utworach.
- Charakterystyka Conradowskiej wierności.

Osiągnięte wyniki:

Próba zdefiniowania ideału wierności oraz przedstawienie historii tego pojęcia zawarte są we wstępie do monografii. Ideał wierności to jedno z podstawowych pojęć antropologii i aksjologii, na którym opiera się cywilizacja europejska, cywilizacja śródziemnomorska. Wierność obecna jest w tradycji, kulturze, filozofii, religii, moralności i etyce. Zgadzam się z opinią Zdzisława Najdera, że najsilniej pojęcie wierności związane jest z etosem średniowiecznego rycerstwa. Ukazuję jak była pojmowana wierność na przestrzeni wieków, odwołując się do źródeł słownikowych i filozoficznych (Platon, Arystoteles, Voltaire, Durkheim, Bergson, Russell, Royce, Dupréel, Marcel, Comte-Sponville). Wierność nierozzerwalnie łączy się z takimi pojęciami jak: sumienie, honor, bezinteresowność, przedmiot wierności, uczucie solidarności z innymi, wiara w człowieczeństwo, umiłowanie innych ludzi i zaufanie. Pojęciu wierności przeciwstawiam pojęcie zdrady, która przynosi utratę honoru, dobrej opinii, a także tożsamości przez osobę, która zdrady się dopuszcza.

Główną część monografii stanowi rozdział, prezentujący przegląd tych utworów Conrada, w których interpretacja pojęcia wierności determinuje interpretację całego utworu. Gdy utwór jest odczytywany w sposób, który nie uwzględnia wierności pojmowanej zgodnie z systemem wartości uznawanym przez cywilizację europejską, wywodzącej się z kodeksu rycerskiego, a więc jest sprzeczny z ideałami wyznawanymi przez Conrada prowadzi to do niezrozumienia lub błędnego odczytania przesłania autora. W poszczególnych podrozdziałach dokonuję analizy 10 utworów Conrada, którymi są: *Powrót* (1897), *Młodość* (1898), *Jądro ciemności* (1899), *Lord Jim* (1900), *U kresu sił* (1902), *Nostramo* (1904), *Księżę Roman* (1910), *W oczach Zachodu* (1911), *Uśmiech losu* (1914) i *Korsarz* (1923). Ukazuję w jaki sposób Conrad przedstawia ideał wierności w każdym z tych utworów, oraz różne, często sprzeczne, wykluczające się interpretacje. I tak pojawia się wierność pozorna, pełna hipokryzji (*Powrót*), szczerza i prawdziwa (*Młodość*), kontrowersyjna, budząca wiele wątpliwości (*Jądro ciemności*), oparta na konflikcie pomiędzy psychologią a etyką (*Lord Jim*), heroiczna wierność straconej sprawie (*Księżę Roman*) i wierność fałszywa, opacznie rozumiana, której przedmiotem staje się próżność, „interesy materialne” (*Nostramo*), fałszywie wyznawane przekonanie, czy niewłaściwy obiekt (*W oczach Zachodu*, *Uśmiech losu*, *U kresu sił*). Dokonana analiza różnorodnych odcieni wierności, tych prawdziwych, ale też pozornych i fałszywych, pozwala ukazać jaką rolę społeczną pełni Conradowski ideał wierności niezwykle silnie związany z etosem rycerskim.

Zakończenie zawiera podsumowanie moich rozważań i przedstawienie czym jest Conradowska wierność. Conrad postrzega ideał wierności tak, jak postrzegali go polscy romantycy, wskazuję na związki Conrada z polską tradycją i kulturą, i na to, że właściwe odczytanie tekstów Conrada jest możliwe, gdy odczytuje się je zgodnie z kodem kulturowym pisarza. Ukazuję, że Conradowski pojmowanie „wierności” wywodzi się wprost z rycerskiego kodeksu honorowego, który tak ważny był dla polskiej szlachty w chwili utraty przez Polskę niepodległości i w czasie zaborów. Przedstawiam istotę

Conradowskiej wierności, to czemu wiary dochowują, i co zdradzają bohaterowie Conrada. Wierność dla Conrada to zawsze wierność wobec czegoś poza sobą; wobec wspólnoty do której się należy, wobec zadania, którego ktoś się podjął, wobec ludzi, którzy zaufali protagoniście i wobec sprawy, która jest ważna i wykracza poza własne „ja”, nawet, a zwłaszcza wtedy, gdy jest to sprawa stracona. Conradowska wierność nie ma nic wspólnego z wiernością samemu sobie, ta niesie zagładę, czy zawierzeniu „materialnym interesom”, które zawsze prowadzą do zguby.

Przedstawiona monografia jest pokłosiem mojej rozprawy doktorskiej.

b) Współredakcja (wraz z profesorem Zdzisławem Najderem) zbioru pod tytułem *Polskie zaplecze Josepha Conrada-Korzeniowskiego. Dokumenty rodzinne, listy, wspomnienia, Lublin 2006.*

Jest to dwutomowy, najobszerniejszy do tej pory zbiór tekstów związanych z polskim zapleczem Conrada. Publikacja zawiera wszelkie dokumenty związane z pisarzem odnalezione do 1874 roku (a więc do czasu kiedy opuścił Polskę), jak również listy rodzinne i wszystkie znane listy, które Conrad napisał do polskich adresatów, ponadto zbiór zawiera też wspomnienia Polaków o Conradzie. Mój udział w redagowaniu tomów polegał na sprawdzeniu z oryginałem listów Tadeusza i Kazimierza Bobrowskich do Konrada Korzeniowskiego, tak by były one zgodne z interpunkcją oraz ortografią rękopisów, a także na sporządzeniu „Słownika adresatów i autorów” oraz „Listy źródeł tekstów”.

c) Cykl publikacji poświęcony twórczości Czesława Niemena i Jacka Kaczmarskiego zatytułowany „Słowo ostrzejsze od miecza – artyści o losie człowieka w coraz dziwniejszym świecie”

Na cykl składa się dziewięć tekstów opublikowanych w tomach zbiorowych:

- *Wędrówka po tekstach autorstwa Czesława Niemena w poszukiwaniu odpowiedzi na pytanie o kondycję współczesnego człowieka*, [w:] *Unisono na pomieszane języki*, t. 1, red. R. Marcinkiewicz, Sosnowiec 2010, s. 17 – 31.

- Norwid i Niemen: poetycki dialog Mistrza i Ucznia, [w:] *Unisono w wielogłosie*, t. 2, *W kręgu nazw i wartości*, Sosnowiec 2011, s. 41-49.
- *Jak runął "dziwny świat" Niemena w pieśni Kaczmarzkiego*, [w:] *Unisono w wielogłosie* t. 3, *Rock a korespondencja sztuk*, Sosnowiec 2012, s. 152-163.
- *Jacek Kaczmarzski jako uczestnik i kronikarz spraw ważnych*, [w:] *Unisono w wielogłosie*, t. 4, *Rock a media*, red. R. Marcinkiewicz Radosław, Sosnowiec 2013, s. 297-307.
- *Niemen - opis zjawiska w polskiej kulturze współczesnej: biała i czarna legenda Niemena*, [w:] *Literatura w kalejdoskopie sztuki: twórczość poetów i pisarzy polskich XX wieku jako inspiracja dla dzieł muzycznych, plastycznych i filmowych: w 100-lecie urodzin Czesława Miłosza*, red. G. Darlak, I. Melson, I. Mida, Katowice 2013, s. 141-148.
- *A śpiewak także był sam... Próba interpretacji*, [w:] *Tłumaczenie poezji - negocjowanie wyobraźni*, t. 1. *Poszukiwania*, Warszawa 2014, s. 157-176.
- *Czesław Niemen - artysta niepokorny w przestrzeni popkultury*, [w:] *Glottodydaktyka wobec wielokulturowości*, Warszawa 2014, s. 173-182.
- *I moja płyta jest cała z Norwida - poetyckie fascynacje Niemena*, [w:] *Czesław Niemen i jego płytowe dzieła*, Lublin 2014, s. 97-111.
- *Gry z SB i cenzurą Jacka Kaczmarzkiego*, [w:] *W kręgu kultury PRL*, t. 2 *Muzyka. Konteksty*, red. K. Bittner, D. Skotarczak, Poznań 2016, s. 59-68.

Cele naukowe cyklu:

Celem cyklu poświęconego dwóm niezwykłym artystom: Czesławowi Niemenowi oraz Jackowi Kaczmarzkiemu jest przedstawienie ich życia i twórczości, wskazanie na źródła, inspiracje oraz tematykę ich utworów, w których człowiek zajmuje miejsce poczesne. Ukazanie przemożnego wpływu, jaki historia wywarła na biografie i twórczość artystów, a także opisanie ingerencji cenzury i nacisków politycznych, jakim byli poddawani. Zobrazowanie tego, jak wysoką cenę przyszło obu artystom zapłacić za swoją niezależność w czasach PRL-u, jak również tego, że przesłanie Kaczmarzkiego jest w

pewnym stopniu kontynuacją przesłania Niemena. Podkreślenie tego, że zarówno Niemen jak i Kaczmarski nie tylko pisali teksty do wykonywanych przez siebie utworów, ale również tworzyli ich oprawę plastyczną czy muzyczną, sprawiając, że w ich przypadku można mówić o prawdziwej korespondencji sztuk, a więc realizowali przesłanie Conrada zawarte w przedmowie do *Murzyna z załogi „Narcyza”*: „moim zadaniem, które usiłuję wykonać, jest sprawić za pomocą pisanego słowa, byście usłyszeli, byście poczuli – a nade wszystko, bycie zobaczyli. To i nic więcej...”⁴

Osiągnięte wyniki:

Artykuł *Wędrówka po tekstach autorstwa Czesława Niemena w poszukiwaniu odpowiedzi na pytanie o kondycję współczesnego człowieka* ukazuje, w jaki sposób chłopiec z małej kresowej wioski stał się znanym artystą, a także to jak wychowanie na terenie dawnych wschodnich Kresów polskich wpłynęło na wrażliwość artystyczną twórcy. Publikacja ukazuje jak Niemen ocenia kondycję współczesnego człowieka, sprzeciwia się cynizmowi i pogardzie, a jednocześnie afirmuje człowieczeństwo. Artysta nie tylko pisze własne teksty, ale sięga również po wiersze Cypriana Kamila Norwida, który, jak nikt inny zdaniem autora *Snu o Warszawie* potrafił scharakteryzować człowieka, zarówno w przeszłości, jak i w świecie współczesnym. Niemen wespół z Norwidem ujawnia i krytykuje ludzkie wady, ale też uczy jak pozostać człowiekiem w tym coraz dziwniejszym świecie.

Kolejny tekst *Norwid i Niemen: poetycki dialog Mistrza i Ucznia* podobnie jak artykuł *I moja płyta jest cała z Norwida - poetyckie fascynacje Niemena*, w sposób bardziej szczegółowy bada i analizuje związki twórczości Niemena z poezją Norwida. Piszę o tym, że Niemen prowadził swoisty dialog z Norwidem, którego rozumiał i którego poezję wprowadził w obszar świadomości młodego pokolenia (na przykład Niemenowska muzyczna interpretacja wiersza *Bema pamięci żalobny rapsod*). Ów dialog Niemena i Norwida to nie tylko dialog na płaszczyźnie filozoficznej czy światopoglądowej, ale i językowej, chociaż neologizmy Niemena nie są tak trafne i subtelne jak Norwidowskie,

4 J. Conrad: *Przedmowa*, w: tegoż, *Murzyn z załogi „Narcyza”*, s. 433.

budzą skojarzenia parodystyczne, to na pewno zapadają w pamięć odbiorcy.

Publikacja *Niemen – artysta niepokorny w przestrzeni popkultury* przedstawia Niemena jako twórcę wielokulturowego, w jego muzyce i sztuce skupiają się bowiem elementy, barwy i odcienie rozmaitych kultur narodowych, ale także różnych rodzajów kultury: wysokiej i niskiej (wielkiej polskiej poezji i popkultury). Sam Niemen swoim życiorysem świadczy o współistnieniu i oddziaływaniu na siebie kultur i języków, ich dialogu i wzajemnym przenikaniu się. Utwory artysty znakomicie sprawdzają się na zajęciach prowadzonych na studiach neofilologicznych, zarówno w czasie ćwiczeń z praktycznej nauki języka jak i na zajęciach związanych z tłumaczeniem tekstów.

Artykuł *Jacek Kaczmarski jako uczestnik i kronikarz spraw ważnych* podkreśla, że Jacek Kaczmarski zajmuje bardzo szczególne miejsce w polskiej kulturze narodowej; jest wciąż postrzegany jako legendarny bard Solidarności (choć nigdy nie pragnął zajmować takiej pozycji). Utwory Kaczmarskiego przedstawiają odwieczne ludzkie dylematy dotyczące sensu istnienia, pokazując jak głęboko rzeczywistość i współczesność zakorzenione są w historii i tradycji, udowadniają, że historia wciąż się powtarza. Mimo, iż pieśni Kaczmarskiego niosą przesłanie uniwersalne, często są odczytywane jedynie jako komentarz do bieżących wydarzeń.

Tekst *A śpiewak także był sam... Pomiędzy tłumaczeniem i zrozumieniem* jest próbą przedstawienia warsztatu Kaczmarskiego. Pieśni artysty powstawały niejako na kanwie innych dzieł – tekstów kultury, jako komentarz lub dopowiedzenie do nich, są one swoistym dialogiem z pierwowzorem. Jacek Kaczmarski „przetwarza” zarówno teksty literackie (pisane według innych poetów), jak i inne teksty kultury (obrazy, filmy etc.). Następnie przyglądam się historii *Murów*, utworowi, który jest komentarzem do usłyszonej przez Kaczmarskiego pieśni Lluísa Lłacha. Artysta nie tylko zmienił tytułową metaforę (pal zastąpiły mury, jako silniej wpisany w europejski krąg kulturowy symbol zniewolenia), ale także wymowę utworu. Kaczmarski napisał pieśń o samotności artysty i o tym, że utwór przestaje być własnością twórcy, a staje się własnością tych, którzy go słuchają.

Utwory Kaczmarek, pomimo swojej uniwersalności są tak głęboko osadzone w polskim języku i tradycji, że w odniesieniu do jego twórczości słowa Roberta Frosta: „poezja jest to, co przepada w tłumaczeniu” wydają się być prawdziwe.

O zmaganiach z cenzurą, języku ezopowym i o tworzeniu w realiach PRL-owskich, a także o obecności tekstów Kaczmarek w czasie stanu wojennego w Polsce traktuje kolejny artykuł *Gry z SB i cenzurą Jacka Kaczmarek*. Opisuję w nim sposób w jaki Kaczmarek radził sobie z cenzurą, zarówno w życiu osobistym, jak i karierze muzycznej.

Artykuł zatytułowany *Jak runął „dziwny świat” Niemena w pieśni Kaczmarek* zestawia ze sobą dwa najbardziej znane utwory artystów *Dziwny jest ten świat* i *Mury*. Łączy je pewna wizja świata i roli człowieka w tym świecie, oba przewidują jaka przyszłość czeka ludzkość. *Mury* są niejako kontynuacją *Dziwnego świata*, kontynuacją protestu songu Niemena, w utworze Kaczmarek próżno szukać optymizmu, który emanuje z *Dziwnego świata*.

d) Dział Conradiana obejmuje te publikacje na temat życia i twórczości Josepha Conrada-Korzeniowskiego, które nie weszły w skład cyklu habilitacyjnego:

- *Poland Revisited: A British citizen on the Polish problem* [artykuł internetowy] http://www.polishheritage.co.uk/index.php?option=com_content&view=article&id=281&Itemid=281

W szkicu tym przedstawiam, w jaki sposób Conrad odnosił się do „sprawy polskiej” w czasie, gdy przebywał w Krakowie i Zakopanem w roku 1914, gdy był pełen nadziei i entuzjazmu, wierzył w możliwość zaistnienia wolnej Polski i jak potem wyrażał swoje rozgoryczenie i rozczarowanie pisząc o Polsce po swoim powrocie do Wielkiej Brytanii.

- *Završane v Polša, ili Konrad v Krakov* („Poland Revisited” or Conrad in Cracow), “Literaturen Vestnik” 2017 vol. 26 (nr 18), s. 39-40

Tekst opublikowany w języku bułgarskim, w tygodniku literackim, w numerze poświęconym Conradowi napisany przeze mnie w języku angielskim, następnie przetłumaczony. Przedstawiam w nim dramatyczne okoliczności towarzyszące wizycie Conrada w Polsce, gdzie pojawił się po ponad dwudziestu latach tuż przed wybuchem pierwszej wojny światowej.

- *Joseph Conrad-Korzeniowski – an English writer with a Polish soul: Joseph Conrad's Polish heritage* (tekst przed recenzją, złożony do druku, Zał. 4.) to rozszerzona wersja polskiego tekstu *Joseph Conrad-Korzeniowski czyli polska dusza w literaturze angielskiej*

W tym studium podkreślam aspekt uniwersalności przesłania Conrada, piszę o tym jak rozpowszechnił polski mit dotyczący tożsamości narodowej, tradycję rycerską oraz atmosferę i etos polskich Kresów, umożliwiając jednocześnie, by każdy mógł odczytać jego teksty na swój sposób, uważając autora za “jednego z nas”.

- *O filmowości prozy Josepha Conrada* (tekst przed recenzją, złożony do druku, Zał. 4.).

Na przykładzie wybranych adaptacji filmowych, którymi są: *Czas Apokalipsy* F.F. Coppoli, *Jądro ciemności* N. Roega, *Pojedynek* R. Scotta, *Smuga cienia* A. Wajdy oraz *Tajemniczy wspólnik* P. Fudakowskiego, zastanawiam się nad pułapką tak zwanej filmowości dzieł Conrada. Próbuję odpowiedzieć na pytanie dlaczego, to, co wydaje się tak bardzo filmowe w czasie lektury, traci siłę oddziaływania przeniesione na ekran i dlaczego wierne adaptacje bywają mniej Conradowskie od utworów „jedynie” zainspirowanych książkami Conrada. Kluczem do sukcesu filmowych adaptacji prozy Conrada wydaje się być wierność reżysera przesłaniu pisarza, duchowi tekstu, atmosferze utworu, nie zaś literalnej treści fabuły.

e) Dział poezja i „słowo w piosence” zawiera trzy publikacje:

- *Świat według Lizarda: Damian Bydliński w poszukiwaniu zdania idealnego*, [w:] *Unisono w wielogłosie 5. W stronę typologii i terminologii rocka*, Sosnowiec, Wydawnictwo GAD 2014, s. 72-82.

Artykuł ten przedstawia rolę tekstu w muzyce rockowej oraz poddaje analizie teksty autorstwa Damiana Bydlińskiego, wokalisty zespołu Lizard. Bydliński próbuje odpowiedzieć na najważniejsze pytania dotyczące życia człowieka i sensu jego istnienia, w swych lirykach odwołuje się często do literatury i kultury, tworząc swego rodzaju palimpsest.

- *On Reconciling Hope and Despair, or How to Live in the Face of Death. Ewa Lipska's Image of the Human*, [w:] *Striking the Chords of Spirit and Flesh in Polish Poetry: A Serendipity*, red. J. Ward, M. Fengler, M. Grzegorzewska, przeł. P. Michalski, Series *Between, Pomiędzy*, vol. 9, 2016, Gdańsk: Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, s. 313-344.

To studium poświęcone poezji Ewy Lipskiej, która w swych wierszach pyta o sens istnienia. Człowiek z poezji Lipskiej może być zgorzkniały lub pogodny, pogodzony z losem lub zanurzony w beznadziei, bez względu na swoją postawę zawsze zmierza do śmierci, która może mieć różne oblicza, podobnie jak to, co spotyka człowieka Potem.

- *Rock na pograniczu sztuki i rzeczywistości: obraz Polski czasu transformacji w tekstach rockowych lat 80. i 90. XX wieku* (tekst po recenzji, przyjęty do druku, Zał. 4).

Artykuł ten przedstawia teksty polskich piosenek rockowych lat osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych, opisujących rzeczywistość czasu transformacji. Analizuję nie tylko przesłanie jakie niosą owe teksty oraz ich język artystyczny, ale także różnice jakie występują w tekstach obu dekad. Owe różnice były efektem zniesionej w roku 1990 cenzury. Teksty w latach osiemdziesiątych pisane były językiem ezopowym, były

bardziej metaforyczne, zaś te z lat dziewięćdziesiątych bardziej otwarte, bezpośrednie i ironiczne.

f) Udział w konferencjach naukowych:

Wystąpiłam na czterdziestu siedmiu konferencjach naukowych, w tym dwudziestu czterech międzynarodowych i dwudziestu trzech krajowych. Przedstawiłam referaty między innymi w Wielkiej Brytanii, Holandii, na Słowacji, we Francji oraz w Stanach Zjednoczonych (szczegółowa informacja na temat konferencji oraz wygłoszonych referatach w Zał. 4.).

g) Udział w projektach badawczych:

Obecnie biorę czynny udział w dwóch międzynarodowych projektach badawczych:

- *Conrad and Spectralities*, zainicjowany przez badaczy Instytutu Kultur i Literatur Anglojęzycznych Uniwersytetu Śląskiego, do którego przygotowuję dwa teksty, pierwszy zatytułowany *Joseph Conrad-Korzeniowski – an English writer with a Polish soul: Joseph Conrad's Polish heritage* (zostanie najpierw opublikowany w "Yearbook of Conrad studies (Poland)"), nad drugim, poświęconym wychowywaniu młodzieży w polskich dworach w czasie zaborów aktualnie pracuję.
- *The Promotion of Scholarly Understanding of Joseph Conrad's Polish Heritage* to kolejny projekt, do którego zostałam zaproszona przez amerykańskiego badacza, stypendystę Fullbrighta Brendana Kavanagha. Projekt ma na celu pokazanie różnic i podobieństw w recepcji twórczości Conrada w Polsce i w USA, jego zwieńczeniem ma być publikacja tomu esejów napisanych przez uczestników projektu.

h) stypendia naukowe i kwerendy biblioteczne:

W latach 2003-2018 odbyłam pięć kwerend bibliotecznych z czego trzy w Londynie (w roku 2003, 2006 i 2013) i jedną w Dublinie (2018). W roku 2006 przyznano mi subwencję Polonia Aid Foundation Trust na kwerendę w Londynie w związku z przygotowaniem książki *The Ideal of Fidelity in Conrad's Works*. W latach 2004-2018

czterokrotnie otrzymałam The Juliet Mc Lauchlan Travel Grant, umożliwiający mi udział w zagranicznych konferencjach conradowskich.

i) członkostwo w organizacjach naukowych:

Od roku 1999 jestem członkiem Polskiego Towarzystwa Conradowskiego, w którym już drugą kadencję (od roku 2015) pełnię funkcję sekretarza. Jestem również (od 2000 r.) członkiem Joseph Conrad Society, UK. Należę także do Stowarzyszenia Nauczycieli Akademickich Filologii Angielskiej (PASE).

j) działalność dydaktyczna i popularyzatorska:

W ramach mojej pracy dydaktycznej prowadzę zajęcia z praktycznej nauki języka angielskiego (m.in. Business English, English for Tourism), a także konwersatoria związane z realizacją nauki angielskim. Prowadziłam indywidualne seminaRIA magisterskie, łącznie wypromowałam czterech magistrów, byłam także recenzentem kilkunastu prac magisterskich. Brałam udział w pracach komisji rekrutacyjnej oraz byłam koordynatorem Opolskiego Festiwalu Nauki. Ponadto, od października 2017 r. pełnię funkcję instytutowego koordynatora programu Erasmus+, biorę udział w wydarzeniach promujących mobilność studentów takich jak Central European International Week, a także w warsztatach oraz szkoleniach z tego zakresu organizowanych przez Dział Współpracy z Zagranicą UO jak również w szkoleniach zewnętrznych.

W 2009 r. otrzymałam Nagrodę Quality za zaangażowanie w dzieło podnoszenia jakości kształcenia w Uniwersytecie Opolskim.

W ramach działalności popularyzatorskiej brałam udział w promocji książki *Polskie zaplecze Josepha Conrada-Korzeniowskiego* w czasie obchodów roku Josepha Conrada Korzeniowskiego w listopadzie 2007 w Lublinie. W czasie krakowskich spotkań Polskiego Towarzystwa Conradowskiego w latach 2009-2018 wygłosiłam 6 wykładów poświęconych pisarzowi oraz jego twórczości. Czterokrotnie prezentowałam postać oraz dzieła Conrada na antenie Polskiego Radia. W listopadzie 2011 r. brałam udział w audycji radiowej na antenie Radia Opole mówiąc o swojej fascynacji Niemenem. W roku 2013, w

czasie 8. Festiwalu Niemen Non Stop uczestniczyłam w dyskusji panelowej na temat późnej twórczości Niemena. Uczestniczyłam także w spotkaniach z młodzieżą, takich jak uroczystość nadania szkole imienia Czesława Niemena oraz konkurs recytatorsko-wokalny. Ponadto, w ramach obchodów roku 2017 jako roku Conrada-Korzeniowskiego opublikowałam swój artykuł na temat pisarza na stronie Teologii Politycznej, a także uczestniczyłam w dyskusji panelowej przed projekcją filmu F.F. Coppoli *Czas Apokalipsy* w trakcie Warszawskiego Festiwalu Conradowskiego. Wygłosiłam prelekcję *Joseph Conrad dramaturg – nieznane oblicze pisarza* na spotkaniu Pracowni Historii Dramatu przy Instytucie Literatury Polskiej UW. W czerwcu 2017 na zaproszenie konsula generalnego RP w Nowym Jorku wygłosiłam wykład *Joseph Conrad-Korzeniowski – an English writer with a Polish soul: Joseph Conrad's Polish Heritage* w dniu inauguracji konferencji *Conradian Crosscurrents: Creativity and Critique*, w którym zwracałam uwagę na wielopłaszczyznowe związki twórczości Josepha Conrada z Polską, z jej historią i tradycją, udzieliłam również wywiadu dla czasopisma “Joseph Conrad Today” na temat polskiej conradystyki (szczegółowy wykaz wszystkich działań w dziedzinie dydaktyki i popularyzacji znajduje się w Zał.4.).

Joanna Słolik